

कक्षा ९ को परिमार्जित पाठ्यक्रम, २०७८ मा आधारित
विशिष्टीकरण तालिका

(नमुना प्रश्नपत्रसमेत)

नेपाली

(पृष्ठपोषण प्रति)

नेपाल सरकार
शिक्षा, विज्ञान तथा प्रविधि मन्त्रालय
पाठ्यक्रम विकास केन्द्र
सानोठिमी, भक्तपुर

विशिष्टीकरण तालिका
सैद्धान्तिक मूल्याङ्कन

विषय : नेपाली

पूर्णाङ्क : ७५

समय : ३ घण्टा

क्र.स	क्षेत्र (पढाइ र लेखाइ)	परीक्षणीय पक्ष	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	प्रश्न सङ्ख्या र अङ्कभार			स्पष्टीकरण
							प्रश्न सङ्ख्या	उत्तर लेख्नुपर्ने प्रश्न सङ्ख्या	अङ्कभार	
१.	शब्दभण्डार	शब्दार्थ	१				१	१	२	पाठमा प्रयोग भएका कुनै चारओटा शब्द (तत्सम दुई, तद्भव एक, आगन्तुक एक) र तिनको अर्थ दिई जोडा मिलाउन लगाउने
		शब्द पहिचान		१			१	१	२	एउटा अनुच्छेद दिएर पर्यायवाची एक, विपरीतार्थी एक, अनेकार्थी/श्रुतिसमभिन्नार्थी एक, सिङ्गो शब्द/लघुतावाची एक शब्द पर्ने गरी अनुच्छेद दिएर पहिचान गर्न लगाउने
		वाक्य रचना			१		१	१	२	पाठ्यपुस्तकमा प्रयोग भएका उखान, टुक्काबाट एकओटा, अनुकरणात्मक, प्राविधिक/पारिभाषिक, निपातमध्येबाट एकओटा पर्ने गरी दुईओटा शब्द दिई वाक्यमा प्रयोग गर्न लगाउने

२.	वर्णविन्यास	शुद्ध शब्द पहिचान	१				१	१	१	पाठमा प्रयोग भएका य/ए, ब/व, क्ष/छय श/ष/स, पञ्चम वर्ण र 'र' बाट कुनै दुईओटा बहुवैकल्पिक प्रश्न सोध्ने
		वाक्य सम्पादन			१		१	१	२	एउटा शब्दमा एउटा मात्र अशुद्धि पर्ने गरी ह्रस्व एक, दीर्घ एक, लेख्य चिह्न एक, पदयोग/पदवियोग एक पर्ने गरी वाक्य सम्पादन गर्न लगाउने
३.	भाषिक संरचना	पदवर्ग पहिचान			१		१	१	३	बढीमा दुई वाक्य दिएर नाम, सर्वनाम, विशेषण, क्रियापदबाट चार र अव्यय (क्रियायोगी, नामयोगी, संयोजक, विस्मयादिवोधक, निपात) बाट दुईओटा शब्द पर्ने गरी रेखाङ्कित पदको वर्ग पहिचान गर्न लगाउने
		शब्दनिर्माण			१		२	२	४	(क) अनुच्छेदबाट दुई/दुईओटा उपसर्ग र प्रत्यय व्युत्पन्न शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउन लगाउने (ख) अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह गर्ने र एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउने तथा द्वित्व शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउन लगाउने

		काल र पक्ष		१		१	१	२	वर्तमान कालबाट एक, भविष्यत् कालबाट एक र भूत कालबाट दुईओटा पर्ने गरी चारओटा वाक्य दिई धातु सङ्केतका आधारमा खाली ठाउँ भर्न लगाउने
		भाव/अर्थ		१		१	१	२	शीर्षक दिएर क्रियाको भाव/अर्थ प्रयोग गरी चार वाक्यमा वर्णन गर्न लगाउने
		वाक्यान्तरण		१		१	१	४	लिङ्ग, वचन, पुरुष, आदरबाट एक, संश्लेषण/विश्लेषणबाट एक, वाच्यबाट एक, प्रेरणार्थक/कथनबाट एक प्रश्न दिई वाक्य परिवर्तन गर्न लगाउने
४.	पठनबोध	भाषिक संरचना पहिचान (दृष्टांश/अदृष्टांश)		१		१	१	४	गद्य विद्याबाट बढीमा १२५ शब्दसम्मको अनुच्छेद दिई (क) गद्यांशबाट करण वा अकरणका वाक्य दिई वाक्य परिवर्तन गर्न लगाउने (ख) कारकहरूमध्ये कुनै एक कारक र विभक्ति प्रयोग भएको शब्दलाई रेखाङ्कन गरी कारक र विभक्ति पहिचान गर्न लगाउने । (ग) गद्यांशबाट सङ्केतबमोजिमको वाक्य पहिचान गरेर लेख्न लगाउने वा गद्यांशबाट कुनै एक वाक्य दिई सरल, संयुक्त, मिश्र वाक्यमा वाक्य परिवर्तन गर्न लगाउने (घ) उद्देश्य र विधेय पहिचान गर्न लगाउने वा व्याकरणिक र आलङ्कारिक पदक्रममा वाक्य

										परिवर्तन गर्न लगाउने
		बोध प्रश्नोत्तर (अदृष्टांश)		१			१	१	५	गद्य विधाबाट बढीमा १५० शब्दसम्मको अनुच्छेद (अदृष्टांश) दिई एक वा दुई वाक्यमा उत्तर आउने तथ्यपरक, सन्दर्भबोधक, प्रक्रियाबोधकबाट कम्तीमा एक एकओटा प्रश्न पर्ने गरी चारओटा प्रश्न र दुईओटा शब्दको अर्थ लेख्ने वा एउटा शब्दलाई वाक्यमा प्रयोग गर्ने गरी एक प्रश्न गरी जम्मा पाँचओटा प्रश्न सोध्ने
५.	निर्देशित रचना	कथा/जीवनी वा वक्तृता/संवाद			१		१	१	४	बुँदाका आधारमा कथा/जीवनीबाट एक र वक्तृता/संवाद मध्येबाट एक गरी दुईओटा प्रश्न सोधी कुनै एक प्रश्नको उत्तर लेख्न लगाउने
६.	व्यावहारिक लेखन	कार्यालयीय चिठी/निवेदन, निमन्त्रणा, टिप्पणी, बधाई, शुभकामना, श्रद्धाञ्जली तथा समवेदना, सूचना			१		१	१	४	कार्यालयीय चिठी/निवेदनमध्येबाट एक, निमन्त्रणा, टिप्पणी, बधाई, शुभकामना, श्रद्धाञ्जली तथा समवेदना, सूचनाबाट एक गरी दुईओटा प्रश्न सोधी कुनै एकओटा प्रश्नको व्यावहारिक लेखन गर्न लगाउने
७.	बुँदा टिपोट र सारांश लेखन (दृष्टांश)	बुँदा टिपोट र सारांश लेखन					१		२+२	गद्य विधाका पाठबाट १२५ शब्दसम्मको दृष्टांश गद्यांश दिई चारओटा बुँदा टिपी सारांश लेख्न लगाउने

८.	पाठगत बोध	बोध उत्तर लेखन		१		३	२	४+४	कथा/कविताबाट एक, वक्तृता/निबन्ध/नियात्राबाट एक, जीवनी/संवादबाट एक गरी (सन्दर्भ, विषयवस्तु, परिवेश, सन्देश, तर्क, पात्र तुलना आदिमा आधारित चार चारओटा प्रश्न पर्ने गरी) तीनओटा प्रश्न सोधी दुईओटाको उत्तर लेख्न लगाउने	
		तार्किक उत्तर लेखन				१	१	१	४	पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त पाठका शीर्षक/चारित्रिकविशेषता/सन्दर्भ/घटना/परिवेश/समस्यामा आधारित प्रश्न दिई तार्किक उत्तर लेख्न लगाउने
९.	भावविस्तार /व्याख्या	भाव विस्तार/व्याख्या				१	२	१	४	कथा, कविता, निबन्ध/नियात्रा, जीवनी, संवाद पाठबाट कुनै दुईओटा पङ्क्ति दिई कुनै एकको भाव विस्तार वा व्याख्या लेख्न लगाउने
१०.	समीक्षात्मक उत्तर	समीक्षात्मक उत्तर लेखन				१	२	१	७	पाठ्यपुस्तकमा प्रयुक्त कथा, कविता, जीवनी, निबन्ध/नियात्रा, संवाद विधाबाट सन्दर्भमा आधारित दुईओटा प्रश्न सोधी एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर लेख्न लगाउने
११.	निबन्ध लेखन	निबन्ध लेखन				१	३	१	७	एक आत्मपरक र दुई वस्तुपरक गरी कुनै तीन शीर्षक दिई कुनै एक शीर्षकमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्न लगाउने

द्रष्टव्य :

- (क) ज्ञान : विशिष्ट तथ्य, प्राप्त सूचना, पुनः स्मरण र प्रतिक्रियाको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्न यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- (ख) बोध : विद्यार्थीले सिकाइका क्रममा बोध गरेका कुराहरूको मूल्याङ्कन गर्ने खालका प्रश्नहरू यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- (ग) प्रयोग : यसमा प्रयोग गर्ने, संयोजन गर्ने र व्यावहारिक क्षमतासम्बन्धी प्रश्नहरू सोधिने छन् ।
- (घ) उच्च दक्षता : व्याख्या, विश्लेषण, तर्क र समीक्षा जस्ता क्षमतासम्बन्धी प्रश्नहरू यसअन्तर्गत सोधिने छन् ।
- (ङ) ज्ञानबाट अति छोटो प्रश्न, बोध र प्रयोगबाट छोटो प्रश्न र उच्च दक्षताबाट लामो प्रश्न सोधिने छन् ।

नमुना प्रश्न

कक्षा : ९
विषय : नेपाली
समय : ३ घण्टा

पूर्णाङ्क : ७५

तलका सबै प्रश्नहरू अनिवार्य छन् :

१. समूह 'क' मा दिइएका शब्दको अर्थको समूह 'ख' बाट पहिचान गरी जोडा मिलाउनुहोस् : (२)

समूह 'क'

विमर्श

कारिन्दा

सुर्को

गौरव

समूह 'ख'

इज्जत, प्रतिष्ठा

जग्गाको सानो भाग, फगटो

लेखनदासको काम गर्ने व्यक्ति

नभएको

काम नगर्ने मान्छे

कुनै विषयवस्तुमा गरिने विवेचना वा विचार बहस

२. दिइएको अनुच्छेदबाट उपयुक्त शब्द पहिचान गरी खाली ठाउँ भर्नुहोस् : (२)

धनबहादुर आँखा अस्पताल गए । डाक्टरले आँखा जाँच गरे । चिम्टीले धुलो निकालेर औषधी लगाए । त्यसपछि उनले नेत्रलाभको कामना गरे । अस्पतालमा सम्पन्न र विपन्न भनी कुनै भेद गरिँदो रहेनछ । अस्पतालमा शनिबारबाहेक प्रत्येक दिन बहिरङ्ग सेवा दिइँदो रहेछ । दीनदुःखीको उपचार निःशुल्क हुँदो रहेछ ।

(क) 'चक्षु' को पर्यायवाची शब्द हो ।

(ख) 'चिम्टा' को लघुतावाची शब्द..... हो ।

(ग) 'सम्पन्न' को विपरीतार्थी शब्द.....हो ।

(घ) 'दिन' को श्रुतिसमभिन्नार्थी शब्द.....हो ।

३. अर्थ खुल्ले गरी वाक्यमा प्रयोग गर्नुहोस् : (२)

खाने मुखलाई जुँगाले छेक्दै, सङ्ग्रहालय

४. दिइएका शब्द समूहबाट शुद्ध शब्द छान्नी लेख्नुहोस् : (१)

(क) (अ) प्रशंसा (आ) प्रसंसा (इ) प्रसंशा (ई) प्रशंषा

(ख) (अ) विविध (आ) विविध (इ) विविध (ई) विविध

५. दिइएको वाक्यलाई शुद्ध पारी लेख्नुहोस् : (२)

त्यसपछि गाउँलेले राक्षससँग भनेछन् आज पालो परेकी महिलाले धोका दिइन् । आज अन्न खाएर यहि घरमा बस्नुहोस् । भोलीदेखि सर्त बमोजिमको आहारा दिने छौं ।

६. रेखाङ्कित शब्दका शब्दवर्ग छुट्याउनुहोस् : (३)

हामी विद्यार्थी विद्यालयमा ज्ञान आर्जन गरी योग्य नागरिक बन्ने अभिलाषा लिएर आउँछौं ।

हाम्रा अभिभावक हामीलाई धेरै पढ्न र सफल बन्न हौस्याइरहनु हुन्छ ।

७. तलका दुवै प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

(क) दिइएको अनुच्छेद पढी दुईओटा उपसर्ग र दुईओटा प्रत्यय शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : (२)

कतिपय मानिसले यी स्रोतसाधन प्रयोग गरी मनग्य आर्थिक उपार्जन पनि गर्ने गरेका छन् । यस्ता स्रोतसाधनलाई नवीकरणीय र अनवीकरणीय स्रोत गरी दुई वर्गमा विभाजन गर्न सकिन्छ । एक पटक प्रयोग गरिसकेपछि पनि पुनः उपयोग गर्न सकिने स्रोतलाई नवीकरणीय ऊर्जा स्रोत भनिन्छ । जमिन, वनजङ्गल, जडीबुटी, भूमिगत पानी आदि नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोत हुन् । एक पटक प्रयोग गरिसकेपछि फेरि उपयोग गर्न नसकिने स्रोतलाई अनवीकरणीय स्रोत भनिन्छ ।

(ख) दिइएको अनुच्छेदबाट एउटा समस्त शब्द पहिचान गरी विग्रह, एउटा विग्रह पदावली पहिचान गरी समस्त शब्द बनाउनुहोस् र दुईओटा द्वित्व शब्द पहिचान गरी निर्माण प्रक्रिया देखाउनुहोस् : (२)

वीरबहादुर आजभोलि घरदेखि बाहिर निस्कँदा मास्क लगाएर मात्र निस्कन्छन् । कोरोनाको समय भएकाले घरघर चहार्दैन् । उनी भैँभमेलामा फस्तैनन् । उनका साथीहरू पनि आफ्नोआफ्नो काममा जाँदा मास्क लगाएरै जाने गर्दछन् । हामीले पल्लो घरका सानी आमा तथा ठुली आमा सबैलाई मास्क लगाउन भन्नुपर्छ । दोबाटो, चौबाटोमा त भनै मान्छेको भिडभाड हुन्छ, त्यहाँ जाँदा सतर्क हुनुपर्छ ।

८. कोष्ठकमा दिइएका धातु र सङ्केतका सहायताले खाली ठाउँ भर्नुहोस् : (२)

- (क) तपाईं पोखरा घुम्न। (जा : पूर्ण वर्तमान)
(ख) हामी अर्को साल कक्षा एघारमा। (पढ् : अपूर्ण भविष्यत्)
(ग) स्वप्निलले मोटरसाइकल। (चलाउ: अज्ञात भूत)
(घ) नमिताले पाठशालामा। (बनाउ: समान्य भूत)

९. सम्भावानार्थक क्रियापद प्रयोग गरी चारओटा वाक्यमा आफ्नो भविष्यको वर्णन गर्नुहोस् ।
(२)

१०. कोष्ठकमा दिइएका सङ्केतका आधारमा वाक्य परिवर्तन गर्नुहोस् : (४)

- (क) ती केटीहरू भलादमी छन् । (एक वचन)
(ख) शरणले मह काढ्छ । शरणले हात चाट्छ । (वाक्य संश्लेषण)
(ग) म त बजार हिँडें । (भाववाच्य)
(घ) कृशला भन्छिन्, “दिनहुँ योग अभ्यास गरौं ।” (अप्रत्यक्ष कथन)

११. दिइएको अनुच्छेद पढी उत्तर लेख्नुहोस् : (४)

छोराहरू बिदेसिएपछि घर शून्य त हुने नै भयो । त्यसमाथि घरको सबै काम आफैँले गर्नुपर्ने र सारा सामाजिक व्यवहार आफैँले धान्नुपर्दा आनन्दी कहिलेकाहीं दिक्क हुन्छिन् । सधैं अफिसमै व्यस्त, हृदयरोगी हुनाले रामनाथलाई घरायसी कुनै चिन्ता दिन उनी चाहँदैनन् । घरको सारा बोझ आफ्नो थाप्लामा बोकी, छोराछोरीको चिन्तामा पिल्सिएर कहिलेकाहीं त उनी छटपटाउँछिन् । आधुनिक जीवनशैली यस्तै हुँदो रहेछ, जसरी भए पनि समयको पदचापलाई पछ्याउनैपर्ने रहेछ, भनी आफ्नो मन आफैँ बुझाउँछिन् । ठुलो छोरा परिवारसहित अस्ट्रेलियातर्फ

काम र मामको खोजीमा विदेसिएपछि सानो छोरालाई आफ्नै साथ राख्न उनीहरूले नचाहेका होइनन् तर दिनरातको अमेरिका गई पढ्ने सुगारटाइबाट विवश भई कान्छालाई अमेरिका पढ्न पठाउन उनीहरू सहमत भएका थिए । जब दुई आँखाका नानी जस्ता दुवै छोरा आफ्ना आँखाबाट ओभेल भए, तब ६० पार गरिसकेका दुवै दम्पती मणि हराएका सर्प जस्तै भए ।

प्रश्नहरू

- (क) 'सानो छोरालाई आफ्नै साथ राख्न उनीहरूले नचाहेका होइनन् ।' यस वाक्यलाई करणमा बदल्नुहोस् ।
- (ख) रेखाङ्कित शब्द 'रामनाथलाई' को कारक र विभक्तिको नाम लेख्नुहोस् ।
- (ग) माथिको अनुच्छेदबाट एउटा मिश्र वाक्य पहिचान गरी लेख्नुहोस् ।
- (घ) 'छोराहरू विदेसिएपछि घर शून्य त हुने नै भयो ।' यस वाक्यको उद्देश्य र विधेय लेख्नुहोस् ।

१२. दिइएको गद्यांश पढी सोधिएका प्रश्नहरूको उत्तर दिनुहोस् : ५

सामान्य रूपमा बुझ्दा मनको विज्ञानलाई मनोविज्ञान भनिए पनि आधुनिक मनोविज्ञानले मानिसको व्यवहारको अध्ययन गर्छ । अनुहार हेरेर मनको कुरा थाहा पाउने मात्र होइन, व्यक्तिको व्यवहार र उसले गर्ने प्रतिक्रियाका आधारमा उसका बारेमा अवधारणा बनाउनु मनोविज्ञान हो । व्यक्ति वातावरणमा बस्छ । व्यक्ति र वातावरणबिच सधैं क्रियाप्रतिक्रिया चलिरहन्छ । व्यक्ति आफ्नो चाहनाको तृप्तिमा लागेको हुन्छ । उसको चाहनाअनुकूल वातावरण नहुन सक्छ । व्यक्ति भने जहिल्यै उसको चाहनाअनुसार वातावरणमा परिवर्तन ल्याउन खोज्छ । यस्तो वातावरण निर्माण गर्ने व्यक्तिले देखाउने क्रिया व्यवहार हो । मनोविज्ञानले व्यक्तिले आफ्नो चाहनाअनुसारको वातावरण निर्माण गर्न के कस्ता प्रतिक्रिया जनाउँछ भन्ने कुराको अध्ययन गर्छ । व्यक्तिको व्यवहारमा असर पर्ने वातावरण तीन किसिमका हुन्छन् । घर, खेत, पहाड, आवाज, गन्ध, जाडो, गर्मी, बाटोघाटो, हाटबजार आदि भौतिक वातावरण हुन् । परिवार, छिमेक, नीतिनियम, कानून, पेसा, व्यवसाय, व्यक्ति व्यक्तिबिचको आपसी सम्बन्ध आदि सामाजिक वातावरण हुन् । व्यक्तिका आफ्नै कल्पना, भावना, चाहना, इच्छा, आकाङ्क्षा, कुण्ठा, संवेग आदि मानसिक वा आन्तरिक वातावरण हुन् । यी वातावरणले उत्तेजनाको काम गर्ने भएकाले मानिसले उसमा पर्ने प्रभावका आधारमा फरक फरक प्रतिक्रिया देखाउँछ ।

मनोविज्ञानले यी वातावरण र तत्कालीन परिस्थितिले उत्पन्न भएको मानिसको एकीकृत व्यवहारको सिलसिलाबद्ध रूपमा अध्ययन गर्छ ।

प्रश्नहरू

- (क) मनोविज्ञान के हो ?
- (ख) व्यक्ति कस्तो वातावरण निर्माण गर्न खोज्छ ?
- (ग) सामाजिक र भौतिक वातावरणले मनोविज्ञानमा कसरी प्रभाव पार्छ ?
- (घ) मानिसले किन फरक फरक प्रतिक्रिया जनाउँछ ?
- (ङ) 'संवेग' र 'प्रतिक्रिया' शब्दको अर्थ लेख्नुहोस् ।

१३. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

(४)

(क) दिइएका बुँदाका आधारमा कथा तयार पारी शीर्षकसमेत लेख्नुहोस्:

साथीहरूको लहैलहैमा लागेर विज्ञानले पढाइमा कम ध्यान दिनु साथीहरूसँग डुलिरहन खोज्नु आमाबुवाले सम्झाउने प्रयत्न गर्नु छोराको भविष्यका बारेमा आमाबुवा चिन्तित हुनु उनीहरूले शिक्षकसँग छोरालाई सम्झाइदिन अनुरोध गर्नु शिक्षकले उसलाई असल साथीको सङ्गत गर्ने सल्लाह दिनु र पढाइको महत्व बुझाउनु विज्ञानले शिक्षकले भनेको मान्नु र पढाइमा ध्यान दिनु उसले पढाइमा प्रगति गर्दै जानु आमाबुवा छोराको प्रगतिमा खुसीले गद्गद हुनु ।

(ख) 'मानव जीवनका लागि पानी' शीर्षकमा दुई जना साथीबिच भएको कुराकानीका आधारमा संवादको नमुना तयार पार्नुहोस् ।

१४. कुनै एक प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् :

(४)

(क) नौ कक्षाका विद्यार्थीका तर्फबाट शैक्षिक भ्रमणको प्रबन्ध मिलाइदिन अनुरोध गर्दै विद्यालयका प्रधानाध्यापकलाई लेख्ने निवेदनको नमुना तयार पार्नुहोस् ।

(ख) तपाईंका आफन्तमध्ये कसैको विवाहका लागि आमन्त्रण गरिने निमन्त्रणा पत्र तयार पार्नुहोस् ।

१५. दिइएको अनुच्छेदबाट चारओटा बुँदा टिपी एक तृतीयांशमा सारांश लेख्नुहोस् : (२+२ =४)

पर्यावरणमा भएका विभिन्न स्रोतसाधनको प्रयोग गरेर नै हाम्रो जीविका चलेको हुन्छ । पृथ्वीमा भएका प्राणीमध्येको मानिस सर्वोत्कृष्ट प्राणी भएकाले ऊ आफ्नो चेतना र ज्ञानको प्रयोग गरी पृथ्वीमा उपलब्ध स्रोतसाधनको उत्खनन र प्रशोधन गरी भरपुर प्रयोग गर्छ । भूमिगत तेल, भूमिगत पानी, विभिन्न धातु, वनजङ्गल, जडीबुटी, नदीनाला सबैको प्रयोग गर्न सक्ने क्षमता मानिसमा रहेको छ । कतिपय मानिसले यी स्रोतसाधन प्रयोग गरी मनग्य आर्थिक उपार्जन पनि गर्ने गरेका छन् । यस्ता स्रोतसाधनलाई नवीकरणीय र अनवीकरणीय स्रोत गरी दुई वर्गमा विभाजन गर्न सकिन्छ । एक पटक प्रयोग गरिसकेपछि पनि पुनः उपयोग गर्न सकिने स्रोतलाई नवीकरणीय ऊर्जा स्रोत भनिन्छ । सौर्यऊर्जा, जमिन, वनजङ्गल, जडीबुटी, भूमिगत पानी आदि नवीकरणीय ऊर्जाका स्रोत हुन् । एक पटक प्रयोग गरिसकेपछि फेरि उपयोग गर्न नसकिने स्रोतलाई अनवीकरणीय स्रोत भनिन्छ ।

१६. कुनै दुई प्रश्नको उत्तर दिनुहोस् : (४+४ = ८)

(क) दिइएको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको छोटो उत्तर दिनुहोस् :

बजार एकै ठाउँमा भरिभराउ भएर लागेको थियो । मानिस किन्नुभन्दा बढी मोलतोल गरेर आनन्द लिइरहेका थिए । जुन तरकारी किन्नु थिएन वा जुन पहिल्यै किनिसकेका थिए, त्यसको पनि भाउ सोध्दै हिँडिरहेका थिए । किन्नु छैन भने एक रूपैयाँ किलो भनेको वस्तुलाई, सुकीमा दिन्छौं भन्थे र हिँड्थे । हरेक ग्राहक आँसु मात्र झार्न बाँकी राखेर महँगीको चीत्कार गरिरहेका थिए ।

प्रश्नहरू :

(अ) बजारको परिवेश कस्तो थियो ?

(आ) किन्नु नपर्ने वस्तुप्रति ग्राहक कसरी उपेक्षा गर्थे ?

(इ) ग्राहकहरू किन चीत्कार गर्दै थिए ?

(ई) मानिसको आनन्दको कुरा के थियो ?

(ख) दिइएको निबन्धको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको उत्तर भन्नुहोस् :

करेसावारीमा खेती गर्न उपयुक्त हुने गरी मौसमका आधारमा तरकारीलाई हिउँदे, बसन्ते र वर्षे तरकारीका रूपमा पनि वर्गीकरण गरिन्छ । नेपालमा भदौदेखि असोजसम्म बिउ बेर्ना रोपेर कात्तिकदेखि माघसम्म उत्पादन लिन सकिने तरकारीलाई हिउँदे तरकारी भनिन्छ । यो समूहका

तरकारी बालीको उत्पादन लिन चिसो मौसम र छोटो दिनको आवश्यकता पर्छ । पुसदेखि फागुनसम्म बिउ र बेर्ना रोपेर फागुनदेखि जेठसम्म उत्पादन लिन सकिने तरकारीलाई बसन्ते तरकारी भनिन्छ । वैशाखदेखि असारसम्म बिउ बेर्ना रोपी असारदेखि भाद्रसम्म उत्पादन लिन सकिने तरकारीलाई बर्खे तरकारी भनिन्छ । यो समूहका तरकारीमा लामो समयको वर्षा सहने गुण हुन्छ । यसो हुँदाहुँदै पनि हिजोआज बेमौसमी खेतीका कारण जुनसुकै मौसममा जुनसुकै तरकारीको खेती गर्ने चलन पनि चलेकै छ ।

प्रश्नहरू

- (अ) अनुच्छेदमा तरकारीलाई कुन कुन प्रकारमा वर्गीकरण गरिएको छ ?
 (आ) हिउँदे तरकारी बालीका लागि कस्तो मौसम आवश्यक हुन्छ ?
 (इ) बर्खे तरकारी र बसन्ते तरकारीमा कस्तो भिन्नता पाइन्छ ?
 (ई) बेमौसमी तरकारी खेतीको चलन किन चलाइएको होला ?

(ग) दिइएको जीवनीको अंश पढी सोधिएका प्रश्नको छोटो उत्तर दिनुहोस् :

सङ्घर्ष नै सङ्घर्षले खारिएका माइकल फेराडेको जीवनमा दुःख र कष्टका कहाली लाग्दा कहरले बाटो छेक्न खोजे पनि उनले कहिल्यै हरेस खाएनन् । त्यसैले त उनी गरिवीको गर्तबाट उठेर विज्ञानका आविष्कारमार्फत प्रसिद्धिको शिखर चुम्न पुगे । एउटा साधारण परिवारको व्यक्ति पनि आफ्नो अठोट र लगाव भयो भने जस्तोसुकै लक्ष्यमा पुग्न सम्भव हुँदो रहेछ भन्ने प्रेरणा माइकल फेराडेको जीवनबाट प्राप्त गर्न सकिन्छ ।

प्रश्नहरू :

- (अ) फेराडेको जीवन कस्तो थियो ?
 (आ) कुन विशेषताका कारण फेराडे सफल व्यक्ति बने ?
 (इ) माइकल फेराडे कसरी प्रसिद्धिको शिखर चुम्न पुगे ?
 (ई) फेराडेको जीवनीबाट पाउन सकिने प्रेरणा के हो ?

१७. दिइएको प्रश्नको तार्किक उत्तर लेख्नुहोस् : (४)

आमाबाबुले आफ्ना सन्तानबाट भविष्यका लागि आशाभरोसा गर्नु तपाईंलाई कस्तो लाग्छ ? 'समय पीडा' पाठका आधारमा आफ्ना तर्क राख्नुहोस् ।

१८. कुनै एक उद्धरणको व्याख्या गर्नुहोस् : (४)

- (क) सबै प्राणीलाई भुवनभरमा अन्नहरुको

खुवाएकै हो त्यो वर जलदले भोज यसको ।

(ख) अनेकौ सम्पदाले भरिएको मेरो प्यारो नेपालको प्रकृति, संस्कृति र माटो गौरवशाली छ ।

१९. कुनै एक प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् : (७)

(क) तलको कथांश पढी सोधिएका प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

पार्वती हुन् त्यस घरकी गृहलक्ष्मी । तिनी शिक्षित र गुणवती थिइन् । साँझै सुन्दरी नभए पनि तिनमा स्त्रीसुलभ सौन्दर्य अवश्य थियो । यसैले कप्तान कृष्णबहादुर सुखी छन् । दोस्रो महायुद्धमा तिनी लप्टन भएका थिए । पछि कप्तान भए । युद्ध थामियो, तिनी पल्टनबाट फर्केपछि आफ्नै सानोतिनो व्यापार गरेर अहिले जीवन बिताइरहेका छन् ।

(अ) घरायसी वातावरणलाई सुन्दर र सुखी बनाउन नारीको भूमिकाको सन्दर्भलाई भविष्य निर्माण कथाले कस्तो सन्देश दिएको छ ? माथिको सन्दर्भ र पाठका आधारमा विवेचना गर्नुहोस् ।

(ख) तलको कवितांश पढी सोधिएका प्रश्नको समीक्षात्मक उत्तर दिनुहोस् :

आमा !

यता म फसेको छु जीवनको दलदलेमा

जति निस्कन खोज्छु यो देशबाट

उति नै जोडले भासिन्छु तल

अझ तल

भन्नु तल ।

(अ) विदेशी भूमिमा जीवनको दलदलेमा भासिने मानिसका पीडालाई म पात्रले कसरी चित्रण गरेका छन् ? विवेचना गर्नुहोस् ।

२०. कुनै एक शीर्षकमा कम्तीमा १५० शब्दसम्मको निबन्ध लेख्नुहोस् : (७)

(क) मेरो जीवनको लक्ष्य

(ख) व्यवसायमुखी कृषि

(ग) साइबर अपराधको रोकथाम